

UCHWAŁA Z DNIA 21 MARCA 2007 R.

I KZP 2/07

Weksel niezupełny (*in blanco*) może stanowić dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej, o którym mowa w art. 310 § 1 k.k.

Przewodniczący: sędzia SN W. Kozielowicz.

Sędziowie SN: D. Rysińska, J. Szewczyk (sprawozdawca).

Prokurator Prokuratury Krajowej: B. Mik.

Sąd Najwyższy w sprawie Mateusza R., po rozpoznaniu przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w T., postanowieniem z dnia 20 grudnia 2006 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy użyte w art. 310 § 1 k.k. zwroty środek płatniczy albo dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej – odnoszą się również do weksla niezupełnego (*in blanco*)?”

u c h w a l i ł udzielić odpowiedzi jak wyżej.

U Z A S A D N I E N I E

Przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne powstało w związku z koniecznością rozstrzygnięcia o zasadności zażalenia w przedmiocie właściwości rzeczowej sądu.

Prokurator Rejonowy w T. oskarżył Mateusza R. o to, że:

I. w dniu 7 grudnia 2000 r. w T., w celu użycia za autentyczny, dokonał przerobienia podpisu o treści „M. Marta” i „G. Jolanta” na wekslu *in*

blanco stanowiącym zabezpieczenie umowy pożyczki, zawartej między spółką MEDFARM w T. a spółką TORFARM S.A. w T. z dnia 7 grudnia 2000 r., na szkodę Marty M. i Jolanty G. oraz w celu użycia za autentyczny dokonał przerobienia podpisu parafy Marty M. na deklaracji do weksla *in blanco*, stanowiącego zabezpieczenie tejże umowy pożyczki z dnia 7 grudnia 2000 r. na szkodę Marty M., tj. o czyn z art. 270 § 1 k.k.;

II. w nieustalonym dniu sierpnia 2001 r. w T., w celu użycia za autentyczny dokonał podrobienia podpisu o treści „M. Marta” i „G. Jolanta” na wekslu *in blanco*, stanowiącym zabezpieczenie umowy pożyczki z dnia 14 sierpnia 2001 r., zawartej między spółką MJK a spółką TORFARM S.A., na szkodę Marty M. i Jolanty G., tj. o czyn z art. 270 § 1 k.k.

Oskarżyciel publiczny wniósł akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w T.

Sąd ten postanowieniem z dnia 27 listopada 2006 r. uznał się niewłaściwym do rozpoznania sprawy i przekazał ją według właściwości Sądowi Okręgowemu w T., uznając, że zachowania określone w akcie oskarżenia wyczerpują znamiona przestępstwa opisanego w art. 310 § 1 k.k. Zdaniem Sądu Rejonowego przedmiotem czynności wykonawczej oskarżonego były dwa weksle niezupełne, których autentyczność chroni art. 310 § 1 k.k., stanowiący *lex specialis* w stosunku do art. 270 § 1 k.k.

Powyższe postanowienie zaskarżył obrońca oskarżonego, zarzucając obrazę prawa materialnego tj. art. 310 § 1 k.k., przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że podrobienie podpisów na wekslu *in blanco* stanowi przestępstwo fałszowania środków płatniczych lub dokumentu uprawniającego do otrzymania sumy pieniężnej.

Rozpoznając zażalenie obrońcy, Sąd Okręgowy w T. – jako sąd odwoławczy – zwrócił się do Sądu Najwyższego z przedstawionym na wstępie zagadnieniem prawnym. W uzasadnieniu wystąpienia Sąd Okręgowy wskazał, że określenia „inny środek płatniczy” oraz „dokument uprawniają-

cy do otrzymania sumy pieniężnej” mogą być rozumiane niejednolicie, o czym świadczy rozbieżne orzecznictwo sądów apelacyjnych oraz spory w doktrynie.

Ustosunkowując się do przedstawionego zagadnienia prawnego prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o podjęcie uchwały stwierdzającej, że „weksel niezpełny (*in blanco*) może być przedmiotem przestępstwa z art. 310 § 1 k.k.”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Okręgowy w T. spełnia wymogi art. 441 § 1 k.p.k., gdyż wyłoniło się w toku rozpoznawania środka odwoławczego, a jego wyjaśnienie jest konieczne dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy. Rzeczywiście, przepis art. 310 § 1 k.k. wymaga zasadniczej wykładni ustawy, gdyż w orzecznictwie i piśmiennictwie wyłoniły się rozbieżności interpretacyjne w zakresie tego, czy weksel niezpełny (*in blanco*) stanowi przedmiot ochrony wspomnianego wcześniej przepisu.

Prezentowane jest stanowisko, że „weksel *in blanco*, jako weksel o charakterze gwarancyjnym, choć niewątpliwie jest papierem wartościowym, służy jedynie zabezpieczeniu należnego wierzycielowi świadczenia z innego stosunku zobowiązaniowego oraz ułatwia i upraszcza jego dochodzenie, wobec czego nie należy do dokumentów objętych ochroną art. 310 § 1 k.k.” (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12 lutego 2002 r., II AKa 313/01, OSA 2002, nr 12, poz. 86, por. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 7 października 1998 r., II AKa 302/98, OSPriPr. 1999, nr 11–12, poz. 21).

W orzecznictwie dominuje jednak pogląd, że weksel *in blanco* może być przedmiotem przestępstwa z art. 310 § 1 k.k., jako środek płatniczy bądź dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej (por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 14 maja 2003 r., II AKz 366/03, OSAG 2003, nr 2, poz. 130; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowii-

cach z dnia 13 listopada 2003 r., II AKa 377/2003, OSA 2004, nr 12, s. 90; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 listopada 2003 r., II AKz 835/2003, Wok. 2004, nr 5, s. 43, wyroki Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 5 października 2004 r., II AKa 293/2004, OSA 2005, nr 7, s. 50 i z dnia 5 kwietnia 2006 r., II AKa 355/05, Lex nr 176529).

Także w piśmiennictwie przeważa stanowisko, iż weksel *in blanco* jest dokumentem uprawniającym do otrzymania sumy pieniężnej w rozumieniu art. 310 § 1 k.k. (por. J. Skorupka: Weksel własny *in blanco* jako przedmiot wykonawczy w przestępstwie z art. 310 § 1 k.k., PS 2007, nr 1, s. 70 i in.; J. Skorupka: Ochrona obrotu czekowego i wekslowego w prawie karnym – próba analizy, PS 2001, nr 1, s. 55 i n.; J. Skorupka w: A. Wąsek red.: Kodeks karny. Cz. szczególna. Komentarz, Warszawa 2006, t.II, s. 1514; M. Kulik w: M. Mozgawa red.: Kodeks karny. Praktyczny komentarz, Kraków 2006, s. 609).

Natomiast odmienny pogląd zaprezentował S. Domaradzki, który w glosie do wcześniej przedstawionego wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12 lutego 2002 r. (II AKa 313/01) wywiódł, że weksel *in blanco* nie należy do dokumentów objętych ochroną w art. 310 § 1 k.k. Nie jest „innym środkiem płatniczym”, ponieważ nie inkorporuje żadnego prawa majątkowego. Nie jest także „dokumentem uprawniającym do otrzymania sumy pieniężnej”, gdyż uprawnienie takie daje posiadaczowi dopiero weksel uzupełniony zgodnie z przepisami prawa wekslowego. Niezdolność weksla *in blanco* do występowania w tych dwóch rolach zdaniem glosatora wynika w istocie stąd, że dokument ten nie jest papierem wartościowym (Prok. i Pr. 2004, nr 10, s. 113 in.).

W powyższej sytuacji Sąd Najwyższy uznał za konieczne dokonanie oceny znaczenia niektórych znamion art. 310 § 1 k.k. Przestępstwem określonym w tym przepisie jest podrabianie lub przerabianie:

– pieniądza polskiego albo obcego,

- innego środka płatniczego,
- dokumentu uprawniającego do otrzymania sumy pieniężnej,
- dokumentu zawierającego obowiązek wypłaty kapitału,
- dokumentu zawierającego obowiązek wypłaty odsetek,
- dokumentu stwierdzającego uczestnictwo w spółce,
- usunięcia oznaki umorzenia z takiego dokumentu.

Ze względu na treść zagadnienia prawnego analizy wymaga możliwość zaliczenia weksla *in blanco* do kategorii „inny środek płatniczy” bądź „dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej”.

Proces interpretacji znamion przepisu art. 310 § 1 k.k. rozpocząć należy od ustalenia jego rodzajowego przedmiotu ochrony. Wspomniany przepis zamieszczony został w rozdziale XXXVII Kodeksu karnego, co wyraża ważną deklarację ustawodawcy i wskazówkę, że na podstawie art. 310 § 1 k.k. ochrony udziela się rzetelności obrotu pieniężnego i dokumentom stanowiącym papiery wartościowe. W konsekwencji, ustalenia wymaga, czy „weksel niezpełny w chwili wystawienia” (art. 10 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe, Dz. U. Nr 37, poz. 282 ze zm.), czyli weksel *in blanco*, jest papierem wartościowym. Przepisy Kodeksu karnego nie definiują pojęcia papieru wartościowego. Także inne gałęzie polskiego prawa nie określają wprost pojęcia papieru wartościowego, a ustalenie i precyzowanie tego pojęcia – na podstawie treści ustaw regulujących problematykę papierów wartościowych – należy do doktryny i orzecznictwa. Przyjąć zatem należy, że dokument jest papierem wartościowym, jeżeli przepis prawa uznaje go za taki. Nie ma przy tym znaczenia, czy konkretny akt prawny nazywa określone postaci dokumentów papierami wartościowymi (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 września 1998 r., I KZP 3/98, OSNKW 1998, z. 9 – 10, poz. 41 oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2000 r., I KZP 41/00, OSNKW 2001, z. 1-2, poz. 6).

W literaturze wymienia się różne rodzaje papierów wartościowych, przy czym w zasadzie kryterium podziału następuje według przedmiotu uprawnień inkorporowanych w papierach (podział ze względu na funkcje prawne), albo regulacji prawnej obrotu (podział ze względu na obrót). Według pierwszego kryterium wyróżnia się:

1. papiery, które opiewają na wierzytelności pieniężne (weksle, czek, obligacje, losy, bony pieniężne, morskie polisy ubezpieczeniowe itp.),
2. papiery zawierające uprawnienia do rozporządzenia towarem, który znajduje się pod pieczęcią wystawcy (konosamenty, rewersy, warranty itp.),
3. papiery, w których inkorporowane są prawa udziałowe (akcje w spółce akcyjnej, świadectwa udziałowe).

Biorąc pod uwagę kryterium obrotu papierami wartościowymi wyróżnia się:

1. papiery imienne, które legitymują osobę wskazaną imiennie w treści dokumentu i która może przenieść przysługujące jej prawo na inną osobę tylko w drodze przelewu i wydania dokumentu (art. 509 – 516 k.c.),
2. papiery na zlecenie, które legitymują jako uprawnionego osobę imiennie wymienioną lub przez nią oznaczoną, albo dalszych nabywców, zbycie zaś prawa następuje na podstawie indosu i wręczenia papieru (art. 517 § 1 k.c.),
3. papiery na okaziciela, które nie wskazują uprawnionego, jest nim bowiem każda osoba, która dokument taki posiada; przeniesienie prawa na inną osobę następuje przez przeniesienie własności dokumentu, do czego potrzebne jest jego wydanie (K. Kruczałak: Prawo papierów wartościowych, Sopot 1998, s. 17 – 18; tenże: Spółki prawa handlowego i cywilnego, Gdańsk 1996, s. 148 i nast.).

Prawo wekslowe poświęca instytucji weksla *in blanco* zaledwie jeden przepis art. 10, który mówi o wekslu niezpełnym w chwili wystawienia i nie zawiera wyczerpującego uregulowania problematyki oraz nie wyjaśnia sze-

regu wątpliwości. W doktrynie wypracowano definicję weksla *in blanco*, przez który rozumie się weksel niezupełny zaopatrzone w podpis wystawcy, lecz niewypełniony zupełnie, względnie nieposiadający niektórych cech, jakich prawo wymaga dla ważności weksla. Najczęściej weksle takie są wystawiane, gdy strony zawierając między sobą umowę pragną zabezpieczyć ewentualne roszczenie mogące z niej wynikać, ale nie są w stanie z góry oznaczyć wysokości tych roszczeń lub terminu płatności. Ze względu na cel wystawienia weksel *in blanco* nosi czasami nazwę weksla gwarancyjnego lub kaucyjnego, bądź depozytowego. Weksel gwarancyjny udzielony jest na zabezpieczenie spłaty kredytów oraz na zabezpieczenie prawidłowego wykonania kontraktu. Weksel kaucyjny zastępuje złożenie kaucji w gotówce. Weksel depozytowy nie jest przeznaczony do obiegu i służy jako zabezpieczenie przyszłego spełnienia określonych świadczeń. (M. Czarnecki, L. Bagińska: Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz, Warszawa 2003, s. 17 i 167). Weksel niezupełny może występować jako niezupełny własny i jako niezupełny trasowany. Weksel własny – dokumentuje bezwarunkowe przyrzeczenie zapłaty, a weksel trasowany bezwarunkowe polecenie zapłaty.

W doktrynie przyjmuje się, że zobowiązanie wekslowe z weksla *in blanco* następuje z chwilą podpisania i wręczenia weksla, chociaż zobowiązanie to ma warunkowy charakter i wywołuje skutki dopiero wówczas, gdy weksel zostanie uzupełniony w taki sposób, aby posiadał on wszystkie wymagane przez prawo elementy, rozstrzygające o ważności weksla (J. Mojak: Prawo papierów wartościowych. Zarys wykładu, Warszawa 2004, s. 53).

Kodeks cywilny w art. 921⁶ – 921¹⁶ zawiera przepisy dotyczące papierów wartościowych. Z treści art. 921⁶ k.c. można wnioskować, że zobowiązanie, do świadczenia którego zobowiązany jest dłużnik, ma wynikać z wystawionego papieru wartościowego. Spełnienie świadczenia do rąk po-

siadacza legitymowanego treścią papieru wartościowego zwalnia dłużnika, chyba że działał w złej wierze (art. 921⁷ k.c.). Wystawca składając podpis na blankiecie wekslowym zobowiązuje się bezwarunkowo zapłacić uzgodnioną z remitentem sumę wekslową. W razie braku spełnienia świadczenia przez dłużnika wierzyciel ma prawo wypełnienia weksla *in blanco* i domagania się zapłaty od wystawcy weksla. Podsumowując, skoro weksel *in blanco* potwierdza istnienie prawa majątkowego, należy przyjąć, że jest papierem wartościowym. Weksel *in blanco*, stanowiąc papier wartościowy, dający podstawę do otrzymania sumy pieniężnej, może być dokumentem uprawniającym do otrzymania sumy pieniężnej, o którym mowa w art. 310 § 1 k.k. Podrobienie bądź przerobienie podpisu wystawcy na wekslu *in blanco* wyczerpuje znamiona art. 310 § 1 k.k., a nie przepisu art. 270 § 1 k.k. (por. J. Skorupka: Weksel własny *in blanco* ..., *op. cit.*, s. 79).

Rozważenia jeszcze wymaga, czy weksel *in blanco* spełnia funkcję „innego środka płatniczego” w rozumieniu art. 310 § 1 k.k.

Cechą „innego środka płatniczego” jest możliwość posługiwania się nim w obrocie samodzielnie, to znaczy bez dodatkowych czynności (O. Górniok: Prawo karne gospodarcze. Komentarz, Toruń 1997, s. 40). Chodzi o dokumenty stanowiące surogat pieniądza, takie, którymi w obrocie można posługiwać się w zastępstwie pieniądza. W zasadzie weksle i чеки mogą stanowić „inny środek płatniczy”. Jednakże weksel *in blanco* nie pełni roli środka płatniczego, gdyż nie stwierdza istniejącej wierzytelności wekslowej, lecz przyszłą wierzytelność wystawcy weksla. Dopiero po uzupełnieniu weksla *in blanco* i przekształceniu go w weksel zupełny (zawierający wskazanie remitenta, sumy wekslowej, terminu zapłaty) będzie on pełnił rolę środka płatniczego (por. J. Skorupka: Weksel własny *in blanco* ... *op. cit.*, s. 74).

Przedstawione rozważania skłoniły Sąd Najwyższy do podjęcia uchwały podanej na wstępie.